

100 років досвіду експертного забезпечення правосуддя

Елла Сімакова-Єфремян *

* Д-ка юрид. наук, професорка, ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8246-7688>, e-mail: simakova@hniise.gov.ua

DOI: [10.32353/khrife.3.2023.01](https://doi.org/10.32353/khrife.3.2023.01) УДК 343.98"387"

Надійшло 26.09.2023 / Прийнято до друку 26.09.2023 /

Доступно онлайн 29.09.2023

Вітаю всіх із виходом 32-го випуску збірника наукових праць «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики»! На превеликий жаль, війна триває, і це видання, як і попередні, редакційна колегія підготувала в умовах збройної агресії проти України. Цей випуск особливий, оскільки саме в листопаді 2023 року Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» відзначатиме своє 100-річчя.

За вікову історію сумлінного служіння істині співробітники установи стали учасниками багатьох епохальних подій у нашій державі. 100 років поспіль згуртований колектив Центру гідно відповідає на виклики часу. Щоденно майже 400 відданих справі досвідчених фахівців наполегливо працюють з єдиною метою — забезпечити правосуддя України незалежною, кваліфікованою й об'єктивною експертизою.

1923 року в системі Народного комісаріату юстиції УСРР створено кабінети науково-судової експертизи в містах Харкові, Києві й Одесі. У листопаді 1923 року на базі кафедри судової медицини медичного інституту розпочав свою діяльність Харківський кабінет науково-судової експертизи, який очолив Микола Сергійович Бокаріус — фундатор криміналістичного напрямку в національній судовій медицині, видатний учений і педагог у галузі судової експертизи.

Чи уявляв хтось тоді, що багато років потому, завдяки плідній праці та досягненням на українській та міжнародній арені, Харківський кабінет стане знаною судово-експертною установою

не тільки в Україні, а й у всьому світі? Указом Президента України від 28 серпня 2020 року № 366/2020 Харківському науково-дослідному інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України надано статус Національного наукового центру.

У часи російської збройної агресії проти українського народу працювати особливо складно. Однак ми робимо все можливе й навіть неможливе для розвитку наукової та практичної діяльності Центру з метою вдосконалення експертного забезпечення правосуддя в Україні. Науковці ННЦ ICE, незважаючи на перепони, упевнено крокують у майбутнє, послуговуючись здобутками й новітніми досягненнями в судово-експертній галузі. Завдяки активній участі в різноманітних міжнародних наукових проєктах, симпозіумах і конференціях співробітники установи набувають нового досвіду, опановують передові методи й методики судової експертизи, запроваджують інноваційні напрацювання міжнародної науково-експертної спільноти у вітчизняну практику. Центр уже не перший рік є членом однієї з найбільш авторитетних організацій судово-експертних установ у світі — Європейської мережі судово-експертних установ (*European Network of Forensic Science Institutes, ENFSI*).

Збірник, сторінки якого ви гортаєте, за 22 роки існування зажив авторитету та є одним із найвідоміших фахових видань, яке відповідає на актуальні питання судової експертизи та криміналістики. За цей час у збірнику «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики» оприлюднили свій науковий доробок видатні науковці та практики сучасності не тільки нашої країни. Ми маємо за честь регулярно видавати друком наукові напрацюван-

ня іноземних партнерів, професіоналів з усього світу (Польщі, Литви, Естонії, Латвії, Вірменії, Індонезії, Шотландії, Індії, Греції, Ізраїлю та ін.).

Ми пишаємося тим, що сьогодні збірник наукових праць «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики» індексовано у відомих міжнародних науково-метричних базах: *Academic Scientific Journals Indexing*, *Bielefeld Academic Search Engine (BASE)*, *CORE*, *Crossref*, *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*, *Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)*, *Directory of Research Journals Indexing (DRJI)*, *ERIH PLUS*, *Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)*, *Europub*, *Index Copernicus International*, *MIAR*, *Polska Bibliografia Naukowa*, *RefSeek*, *ResearchBib*, *Ulrich's*, *WorldCat*, *Google Scholar*, а також у Реєстрі наукових видань України й на сайті реєстратора цифрових ідентифікаторів DOI. Електронні версії збірника розміщено в інтернеті на платформах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, бібліотек судово-експертних установ Міністерства юстиції України, закладів вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України та ін.

Оглянемо матеріали 32-го випуску «Теорії та практики судової експертизи і криміналістики». Традиційно статті об'єднано у дві основні групи: дослідницькі роботи (*Research Papers*) і наукові нотатки (*Case Notes*).

Розділ із дослідницькими роботами розпочинає стаття «Наукова діяльність у галузі судової експертизи — основа методології судово-експертних досліджень в умовах воєнного стану» науковця та практика, доктора філософії в галузі права, професора **Александра Івановича** (Республіка Чорногорія) у співавторстві із заступницею директора ННЦ ICE з наукової роботи, докторкою юридичних наук, професоркою, заслуженою діячкою науки і техніки

України **Еллою Сімаковою-Єфремян** та аспірантом ННЦ ICE **Євгеном Півньовим** (обидва — Україна). Метою цієї роботи є дослідження питань методології судової експертизи, методів і методик експертних досліджень в умовах воєнного стану та глобальних загроз, пов'язаних зі злочинами російського агресора проти України. Автори наголошують на необхідності вдосконалити науково-методичні засади судово-експертної діяльності, зокрема щодо змін у національному законодавстві для врегулювання питань залучення іноземних судових експертів, і доводять доцільність виконання наукових тем методичного характеру в умовах воєнного стану або в умовах післявоєнного відновлення держави.

У статті доктора юридичних наук, професора **Олега Угровецького** (Україна), директорки Національного центру судових експертиз при Міністерстві юстиції Республіки Молдова, докторки філософії в галузі права **Ольги Катаруги** (Республіка Молдова) і кандидатки економічних наук, старшої дослідниці **Дар'ї Давиденко** (Україна) «Напрями впровадження іноземної інноваційної практики в кадрове забезпечення судово-експертних установ України» проаналізовано західні інновації у кадровій політиці (планування, пошук, добір, наймання й адаптування працівників — психофізіологічну, соціально-психологічну, професійну, організаційну складові) і зіставлено їх із тенденціями в роботі кадрових служб.

Публікація докторки юридичних наук, професорки **Ірини Петрової** у співавторстві з кандидатом юридичних наук, старшим дослідником **Ігорем Богданюком** (обидва — Україна) «Проблемні аспекти призначення та проведення пожежно-технічної експертизи» присвячена потребі актуалізувати до су-

часного рівня розвитку науки та техніки й уніфікувати методичні рекомендації та експертні методики із проведення експертних досліджень усіх можливих об'єктів на кожному з етапів розслідування пожежі задля запобігання помилковим висновкам експертів. Автори окреслили проблемні аспекти окремих етапів у розслідуванні обставин пожежі; сформулювали рекомендації щодо вимог до огляду місця події й кола обізнаних осіб, які мають брати участь у цьому огляді, щодо особливостей призначення судових пожежно-технічних експертиз і подальшого оцінювання результатів проведеного дослідження; звернули увагу на помилки, яких судовий експерт може припуститися під час пожежно-технічного дослідження, і причини таких помилок.

У науковій праці доктора ветеринарних наук, професора **Івана Яценка** (Україна) «Внутрішнє переконання експерта: судово-ветеринарний аспект» запропоновано механізм мінімізації впливу суб'єктивізму на судово-експертну діяльність і на складання висновку експерта й розкрито сутність формування внутрішнього переконання експерта (стан його свідомості та почуттів, що є результатом розумової суб'єктивної діяльності у процесі проведення експертного дослідження й оцінювання ознак і властивостей матеріальних та матеріалізованих об'єктів із метою з'ясування фактичних даних і обставин справи, за якою проводять конкретну експертизу). Акцентовано увагу на тому, що доцільно виокремлювати гносеологічні, психологічні, етичні, моральні та правові складники внутрішнього переконання експерта тощо.

Розділ наукових нотаток розпочато англomовною статтею докторки філософії з міжнародного права **Дар'ї Булгакової** (Швеція). Авторка докладно

розглянула актуальну тему забороненої практики застосування штучного інтелекту крізь призму нещодавно прийнятого Європейським Союзом закону про штучний інтелект, його безпечно застосування у багатьох сферах життєдіяльності.

Стаття кандидатки юридичних наук **Дарини Кондратенко** (Україна) «Правове регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України» містить дослідження нормативно-правового регулювання процесу залучення інвестицій в аграрний сектор України. Науковиця окреслила шляхи вдосконалення законодавчого регулювання інвестиційного процесу задля підвищення привабливості інвестиційного клімату в нашій державі, виявила проблемні аспекти чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів, що заважають оптимізувати процес інвестування в аграрний сектор національної економіки, а також розглянула міжнародно-правову базу із цього питання.

Здобувачка вищої освіти третього освітньо-наукового рівня підготовки **Дар'я Барбаш** (Україна) дослідила історичний розвиток явища стереотипізації та його вплив на суддю під час розгляду кримінальних справ. Дослідниця також проаналізувала значення явища стереотипу для суспільства загалом та окремої особи зокрема, його важливість для внутрішнього сприйняття суддею особи підсудного й обставин справи, а також оцінювання доказів у кримінальному провадженні. Увагу акцентовано на тому, що стереотипізація під час здійснення суддею правосуддя за кримінальними справами негативно впливає на неупередженість судді й може спровокувати дискримінацію сторін кримінального провадження, що є неприпустимим.

Стаття **Софії Зюбрій** (Україна) — про особливості та перспективи використання X-хромосомних тандемних повторів у судовій молекулярно-генетичній експертизі. Систематизовано дані науково-методичної літератури щодо частоти мутацій, поширеності алелів у популяціях і перспективи створення загальної бази даних X-STR-повторів, а також виокремлено критерії пошуку й аналізу STR-локусів. Авторка також схарактеризувала комерційні набори X-STR-повторів (*Argus X-8 PCR Amplification Kit від Biotype AG* та *Investigator Argus X-12 QS Kit* (Німеччина), *X19 X-STRs amplification kit від AGCU ScienTech Inc.* та *19X Direct ID system* (Китай)) і напрями їх використання. Дослідниця дійшла висновку, що X-STR-повтори — повноцінний інструмент для проведення молекулярно-генетичних експертиз, який можна запропонувати до використання в експертних дослідженнях.

Аспірантка ННЦ ICE **Ольга Брендель** (Україна) розглянула можливість діагностичного дослідження мовлення людини, яка перебуває у стані алкогольного сп'яніння. Авторка звернула увагу на особливості діагностики мовлення особи у стані легкого, середнього й важкого ступеня алкогольного сп'яніння, ситуаційні моменти, пов'язані з мовцем, а також дослідила чинники, варіативність яких впливає на характеристики голосу особи в різних станах алкогольного сп'яніння.

На останніх сторінках цього випуску — рубрика «Новини наукового життя». Європейський проект «Підтримка українських судових експертів у документуванні воєнних злочинів, скоєних російською федерацією (*ForUkraine*)», на реалізацію якого ННЦ ICE отримав грант за сприяння Міністерства закордонних справ Республіки Латвія, має на меті

надавати практичну підтримку судовим експертам нашого Центру в документуванні воєнних злочинів, скоєних російським агресором, а також у навчанні нових методик і в обміні досвідом під час робочих візитів до судово-експертних установ Латвії та Естонії.

У наступній новині йдеться про Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Судово-експертна діяльність в умовах повоєнної відбудови України та в контексті європейської інтеграції», організовану Одеським науково-дослідним інститутом судових експертиз Мін'юсту України. Учасники заходу обговорили нагальні питання щодо внеску експертних установ у повоєнну відбудову України за підтримки європейських держав.

Розвиток партнерських зв'язків з іноземними установами, зокрема Словацькою Республікою, Іспанією та Сполученими Штатами Америки, постійний обмін досвідом у сфері криміналістики та судової експертизи, робочі зустрічі представників судово-експертних установ України з потенційними іноземними партнерами є вагомим внеском у розвиток науки й експертного забезпе-

чення правосуддя не тільки в Україні, а й в інших державах.

Редакційна колегія видання вдячна авторам наукових праць, що долучилися до створення цього випуску. Дотримано всі етичні й формальні вимоги до подання наукових статей, обумовлені стандартами якості наукових робіт та правилами їх викладення, загальноприйнятими у світовому науковому товаристві, зокрема, рекомендаціями *Elsevier*, Комітету з етики публікацій (*Committee on Publication Ethics, COPE*), Етичним кодексом ученого України, а також досвідом роботи іноземних та українських професійних спільнот, наукових організацій, редколегій видань. Ми цінуємо внесок кожного науковця в розвиток збірника «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики»: здійснюючи правове забезпечення судово-експертної діяльності, ми зміцнюємо фундамент верховенства права сучасної та майбутньої України.

Запрошуємо до злагодженої плідної співпраці науковців і практиків України й іноземних експертних установ. Разом розвиваймо науку України! Разом здобуваймо перемогу!

Сімакова-Єфремян, Е. (2023). 100 років досвіду експертного забезпечення правосуддя. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 3 (32). С. 5–9. DOI: 10.32353/khrife.3.2023.01.